

Богатирьова Є. М.

аспірант кафедри фінансів Одеського національного економічного університету

МОНІТОРИНГ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТІ ВПЛИВУ ПОДАТКОВИХ РЕФОРМ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Виходячи з того, що структура економіки України зовсім не відповідає сучасним вимогам ефективного господарювання та потребує негайних якісних змін у її структурі, на нашу думку, сприяння таким зрушенням за рахунок інструментів реалізації податкової реформи не буде зайвим. Одною з пріоритетних галузей економіки України вважаємо сільське господарство як галузь з великим потенціалом стосовно задоволення потреб як внутрішнього ринку, так і експортні можливості. Тому важливим є визначити результативність податкових реформ щодо їх впливу на розвиток такої галузі як сільське господарство.

Для оцінювання результативності податкових реформи визначимо вплив інструментів реалізації податкової реформи на показники діяльності сільськогосподарських товаровиробників (рис. 1).

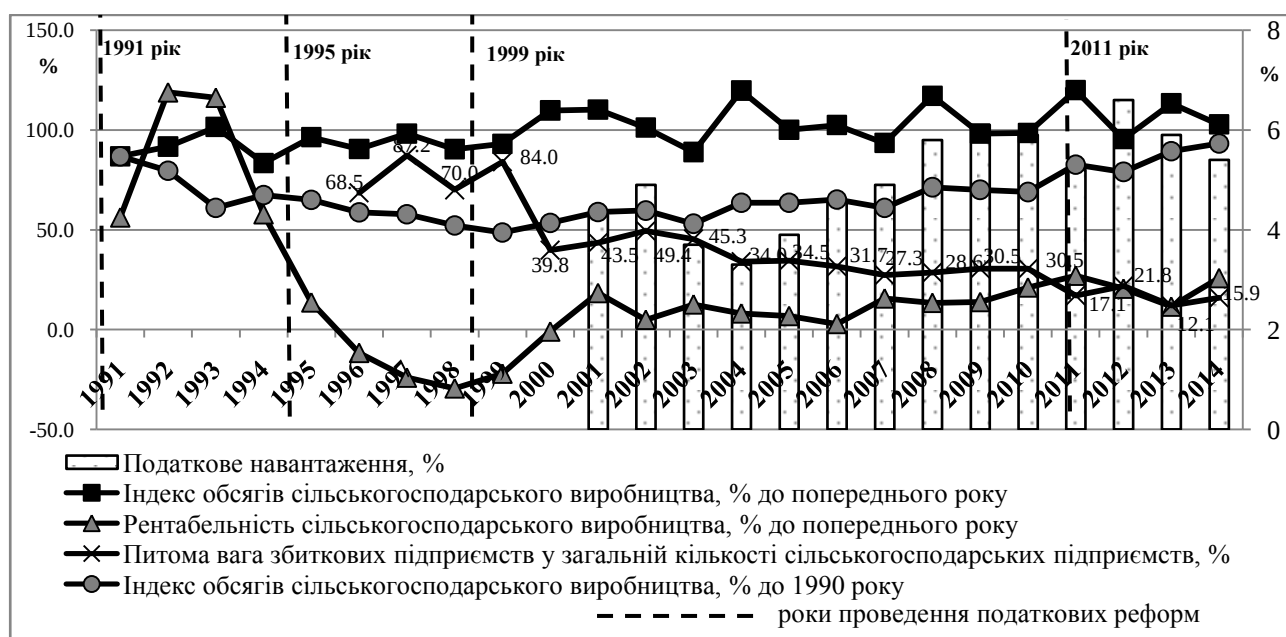

Рис. 1 Динаміка деяких показників діяльності сільськогосподарських товаровиробників за період 1991-2014 роки

Складено за даними [1], [2].

Як видно з рис. 1 в роки проведення податкової реформи 1991 року та 1995 року показники сільськогосподарської діяльності падали. Так, в роки проведення податкової реформи 1991 року відбувалося зменшення обсягів сільськогосподарського виробництва

(якщо в 1991 році обсяг сільськогосподарського виробництва склав 86,8 % рівня 1990 року, вже в 1994 році обсяги виробництва скоротилися до 67,4 %), яке продовжувалося і на протязі проведення податкової реформи 1995 року (в 1995 році обсяг сільськогосподарського виробництва склав 64,9 % від рівня 1990 року, а в 1998 році цей показник зменшився до 52,1%). Крім того спостерігалася висока збитковість сільськогосподарських підприємств (в 1998 році частка збиткових підприємств склала 91,9 % проти 30,2 % у 1995 році, тобто збільшилася на 61,7 в. п.).

Податковою реформою 1999 року було запроваджено спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських підприємств, до якого відноситься запровадження фіксованого сільськогосподарського податку та спеціальний режим оподаткування ПДВ (останній передбачає звільнення від сплати ПДВ сільськогосподарських товаровиробників, за умови направлення вивільнених коштів на оновлення своєї матеріально-технічної бази). В результаті таких змін відбувається суттєве покращення стану сільськогосподарських підприємств.

Економія фінансових ресурсів сільськогосподарських виробників від застосування фіксованого сільськогосподарського податку щороку складає 3,5 млрд. грн., а від застосування спеціального режиму оподаткування ПДВ – 15 млрд. грн. [3].

Так, рівень збитковості зменшився і починаючи з 2001 року підприємства сільського господарства вийшли на рентабельність своєї діяльності, що з роками мала тенденцію до збільшення (в 2010 році рівень рентабельності склав 21,1 % від рівня попереднього року). Частка збиткових підприємств починаючи з 2001 року мала тенденцію до зменшення (з 84,2 % в 1999 році до 30,5 % в 2010 році, тобто зменшилася на 53,7 в. п.). А найпоказовішим показником покращення стану аграрного сектору є збільшення обсягів виробництва, що підтверджується збільшенням індексів обсягу сільськогосподарського виробництва як в порівнянні з попереднім роком, так і в порівнянні з 1990 роком (останній показник збільшився з 48,6 % в 1999 року до 68,9 % від рівня 1990 року, тобто на 20,3 в. п.).

Варто відзначити, що при загальній тенденції збільшення рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств та зменшення питомої ваги збиткових підприємств, в 2004-2006 роках відбулося погіршення по цим показникам, що пов'язано із негативними наслідками збільшення мінімальної межі щодо допустимого сільськогосподарського доходу для застосування фіксованого сільськогосподарського податку та встановлення заборони віднесення до платників цим податком знову створених підприємств.

В період реалізації податкової реформи 2011 року суттєвих змін для сільськогосподарських товаровиробників не відбувалося (окрім зменшення необхідного порогу щодо обсягу реалізованої сільськогосподарської продукції з 75 % до 50 %), а по

сільському господарству продовжується покращення розглянутих показників. Варто відзначити, що не дивлячись на загальне погіршення економічної ситуації в країні в 2014 році обсяг сільськогосподарського виробництва збільшився на 2,8 %, а рівень рентабельності збільшився на 4,3 в. п. в порівнянні з попереднім роком.

Таким чином, робимо висновок, що застосування спеціальних режимів оподаткування сільськогосподарського виробництва як інструментів реалізації податкової реформи виявилось дієвим засобом стимулювання розвитку аграрного сектора.

Податковою реформою 2015 року було внесено суттєві зміни механізм в оподаткування фіксованим сільськогосподарським податком. Так, з 2015 року цей податок включено до складу єдиного податку із суттєвим підвищенням його ставок (у три рази) та застосуванням високого коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки земель (станом на 1 січня 2015 року коефіцієнт складає 3,997). Тобто навантаження на сільськогосподарських виробників, що перебувають на фіксованому сільськогосподарському податку збільшено більше ніж у 10 разів. Крім того, було знову повернуто поріг у розмірі 75 % щодо розміру обсягів реалізації сільськогосподарськими підприємствами сільськогосподарської продукції, який дозволяю перебувати на оподаткуванні саме цим податком. Такі зміни в подальшому позначаються на погіршенні показників діяльності сільськогосподарських підприємств.

Враховуючи той факт, що одним з дієвих інструментів податкової реформи щодо її впливу на економічний розвиток є податкові пільги, визначимо вплив податкових пільг наданих галузі сільського господарства на обсяг чистого прибутку прибуткових підприємств та обсягу інвестицій в основний капітал.

На рис.2представлено вплив податкових пільг на зміну чистого прибутку, інвестиції в основний капітал та знос основних засобів у сільському господарстві за період 2006-2014 роки. Період дослідження визначався наявністю офіційної статистичної інформації щодо наданих податкових пільг сільськогосподарській галузі. З 2011 року замість показника інвестицій в основний капітал взято показник капітальних інвестицій через відсутність даних щодо першого показника офіційною статистикою в подальшому.

За аналізований період 2006-2014 роки по всіх роках крім 2012 та 2013 років збільшувався обсяг наданих податкових пільг сільськогосподарській галузі, про що свідчать відповідні значення темпів їх приросту.Взаємозв'язку між збільшенням обсягу наданих податкових пільг галузі та обсягами чистого прибутку та інвестицій не було встановлено. Однак, зменшення обсягу наданих податкових пільг призводило або до зменшення темпів приросту розглянутих показників, або до їх зменшення.

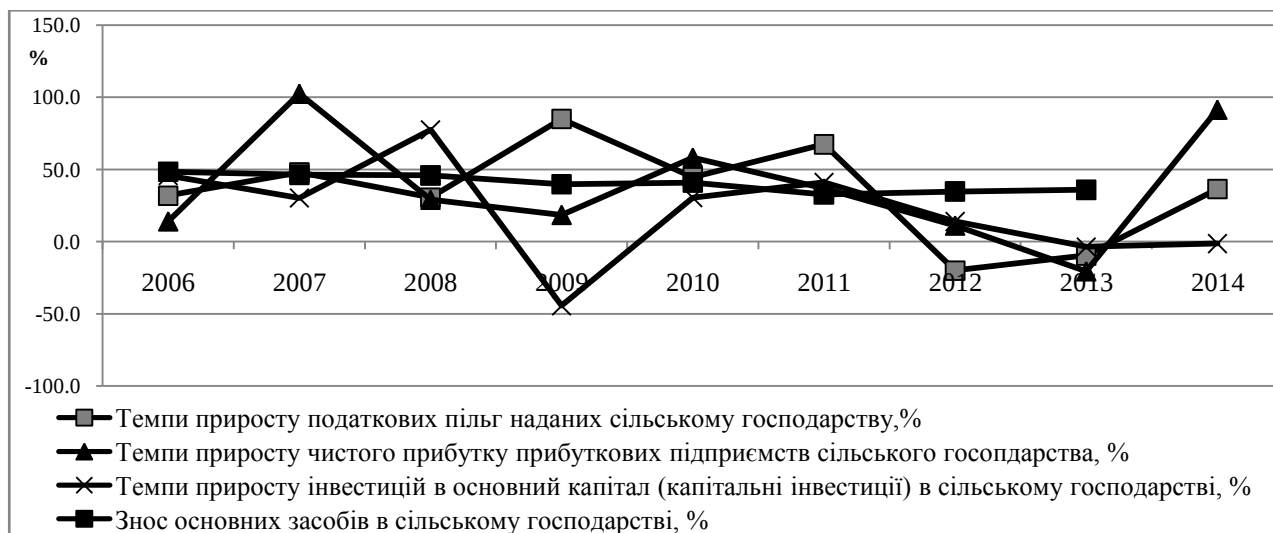

Рис. 2 Вплив податкових пільг на зміну чистого прибутку, інвестиції в основний капітал та знос основних засобів у сільському господарстві за період 2006-2014 роки
Складено за даними [1], [2].

Так, в 2012 році, коли було зафіксовано зменшення обсягу наданих сільському господарству податкових пільг на 20,1 % в порівнянні з 2011 роком темпи приросту чистого прибутку прибуткових підприємств та капітальних інвестицій в порівнянні з 2011 роком зменшилися на 25,8 в. п. та 10,6 в. п. відповідно. А саме темпи приросту чистого прибутку зменшилися з 36,9 % в 2011 році до 1,1% в 2012 році, а темпи приросту капітальних інвестицій зменшилися з 41 % в 2011 році до 13,9 % в 2012 році. Крім того в 2012 році ступінь зносу основних засобів галузі збільшився з 32,6 % в 2011 році до 34,6 % в 2012 році, тобто на 2 в. п.

А при зменшенні обсягу наданих податкових пільг в 2013 році в порівнянні з попереднім роком на 9,6 % відбулося зменшення чистого прибутку прибуткових підприємств сільського господарства на 20,6 % та капітальних інвестицій на 3,7 % за відповідний період при подальшому збільшенні зносу основних засобів в галузі до 35,8 %.

Таким чином, надані сільськогосподарській галузі податкові пільги створювали умови для її розвитку, втім збільшений в результаті цих пільг інвестиційний ресурс не завжди реалізувався у фактичному збільшенні капітальних інвестицій, що свідчить про низьку їх ефективність. Зменшення ж наданих податкових пільг в порівнянні з попереднім роком впливає на погіршення фінансового стану підприємств галузі та зменшення їх інвестиційної діяльності, що свідчить про зниження результативності податкової реформи щодо її впливу на сільськогосподарську галузь.

Враховуючи той факт, що одним з дієвих інструментів податкової реформи щодо її впливу на економічний розвиток є податкові пільги, проведемо оцінювання економічної ефективності наданих податкових пільг сільському господарству з використанням

коефіцієнтів їх ефективності за показником обсягу реалізації продукції, обсягу чистого прибутку та обсягу інвестицій в основний капітал (капітальних інвестицій з 2011 року).

Так, в таблиці 1 наведено коефіцієнти економічної ефективності податкових пільг в сільському господарстві за період 2006-2013 роки.

Таблиця 1

Коефіцієнти економічної ефективності податкових пільг в сільському господарстві за період 2006-2014 роки

Коефіцієнти ефективності наданих податкових пільг	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1. За показником обсягу реалізації:									
Кр1	16,1	13,7	14,5	10,0	8,8	6,7	10,7	11,8	11,3
Кр2	0,8	0,8	1,1	0,7	0,9	0,5	1,6	1,1	1,0
2. За показником чистого прибутку:									
Кчп1	2,1	2,8	2,8	1,8	2,0	1,6	2,2	2,0	2,8
Кчп2	0,7	1,4	1,0	0,6	1,1	0,8	1,4	0,9	1,4
3. За показником інвестицій в основний капітал (капітальних інвестицій з 2011 року):									
Кі1	3,3	2,9	4,0	1,2	1,1	9,8	1,3	1,4	1,0
Кі2	1,1	0,9	1,4	0,3	0,9	9,2	0,1	1,1	0,7

Складено за даними [1], [2].

З таблиці видно, що за аналізований період ефективними можна вважати надані пільги в 2008 році, а в 2012 році із середнім рівнем ефективності. Низька ефективність по 2013 та 2014 роках, в той час як в 2006, 2007, 2009, 2010 та 2011 роках надані податкові пільги були неефективними.

Таким чином, з кожним роком обсяг наданих податкових пільг постійно змінювався через відсутності єдиної політики держави з цього питання. Крім того, надані пільги не створювали умови для збільшення обсягу інвестицій та оновлення виробництва.

Література

1. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Обсяги наданих податкових пільг в розрізі видів економічної діяльності // Статистичні дані за індивідуальним запитом / Державна фіскальна служба України.
3. Оподаткування суб'єктів господарювання: навч. посіб. / [В. П. Хомутенко, І. С. Луценко, А. В. Хомутенко, О. Г. Волкова]; за заг. Ред. В. П. Хомутенко. – Одеса: «ВМВ», 2014. – 418 с.